

Brak pouczenia nie usprawiedliwi rolnika

Brak indywidualnego pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku dochodowego od przychodów z prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej nie powoduje uchylecia określonego w tej ustawie skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników.

Tak uznał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 17 września 2015 r. (III UZP 1/15).

W sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek wniesionej przez ubezpieczoną skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy powziął wątpliwości, które zawarł w przedstawionym do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi sądu zagadnieniu prawnym. Zawarł je w pytaniu – czy brak indywidualnego pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z art. 5a ust. 3 i 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku dochodowego od prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej może prowadzić do uchylecia określonego w art. 5a ust. 6 tej ustawy skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników.

Analizę tego zagadnienia prawnego sąd rozpoczął od wskazania, że pozostanie w KRUS (albo ustanie ubezpieczenia społecznego rolników) zależy nie tylko od wysokości podatku za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej, ale również od składania określonych zaświadczeń lub oświadczeń i dotrzymywania terminów wskazanych w przepisach. Te ostatnie przesądzają przy tym o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy.

Sąd zwrócił uwagę, że obowiązek ubezpieczonego rolnika złożenia w terminie zaświadczenia o wysokości należnego podatku dochodowego od prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej oraz skutek niewykonania tego obowiązku – w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników – są zapisane w samej ustawie. W systemie źródeł prawa powszechnego obowiązywanie ustawy nie zależy zaś od indywidualnego poinformowania adresata o wejściu jej w życie czy o jej zmianie ani o treści nowych obowiązków z niej wynikających. Nie można zatem zakładać, że jasne określenie obowiązku w ustawie nie wywołuje skutku bez indywidualnego pouczenia ubezpieczonego o tym obowiązku przez organ rentowy. Gdyby od indywidualnego pouczenia miała zależeć regulacja materialnoprawna przewidująca ustanie ubezpieczenia, to i obowiązek pouczenia jako warunek powinien mieć wyraźne źródło w prawie materialnym.

Wprawdzie sąd zauważył, że zgodnie z przepisami ustawy, KRUS prowadzi działalność w „zakresie informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy oraz propagowania działalności Kasy”. Nie można jednak pominąć faktu, że „informowanie” to już tylko semantycznie nie to samo co „pouczanie” o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy. Ubezpieczeni i świadczeniobiorcy mają prawa i obowiązki wynikające z ustawy, nawet gdy nie są o nich informowani. Organ jedynie informuje o tych prawach i obowiązkach. Nieuprawnione jest założenie, że na ubezpieczonym nie ciąży obowiązek ustawowy złożenia zaświadczenia o podatku, dopóki nie poinformuje go o nim KRUS.

Brak indywidualnego pouczenia nie daje zatem, zdaniem sądu, takiej ochrony, że wyłącza (albo odsuwa) ustanie ubezpieczenia społecznego rolników, jeżeli ubezpieczony zaniechał obowiązku wyraźnie określonego w ustawie.

Podsumowując swój wywód, sąd wskazał, że zasadna jest ocena, iż wątpliwości może budzić ta linia orzecznictwa, która łączy ustanie ubezpieczenia społecznego rolników radykalnie z samym formalnym zaniechaniem złożenia oświadczenia podatkowego w terminie – czyli bez badania, jaka była wielkość podatku warunkująca pozostanie w systemie rolniczym. Stanowisko to ma jednak oparcie w literze prawa pozytywnego. Z drugiej strony, zdaniem sądu, nie jest zasadna wykładnia, która wychyla się w przeciwną stronę i przyjmuje, że dopóki rolnik nie będzie indywidualnie pouczony o obowiązku wymaganego działania, dopóty jego ubezpieczenie społeczne rolników nie ustaje. Konsekwentnie, skoro indywidualne pouczenie ubezpieczonego przez organ rentowy o obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku od prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej nie jest warunkiem ustania ubezpieczenia społecznego rolników, to również brak takiego indywidualnego pouczenia nie może prowadzić do uchylenia określonego w tym przepisie skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników.

Ustawodawca jest przy tym, zdaniem sądu, świadomy rygoryzmu nowej regulacji. Wskazuje na to fakt, że sam go w pewnym stopniu łagodzi instytucją przywrócenia terminu, z której mogą korzystać rolnicy wyłączeni z rolniczego ubezpieczenia społecznego.

Autor: Anna Szkudlarek, doradca podatkowy, radca prawny, wspólnik, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy